

Протосинђел др Артемије (Радосављевић), игуман Црноречки

НОВИЈИ БОГОСЛУЖБЕНИ ПРЕВОДИ КОД НАС

„Ако труба да неразговетан глас, ко ће се приправити на бој“? (I Кор. 14,8).
„Кад благословиш духом како ће онај који стоји место простака рећи амин по твојем благослову, кад не зна шта говориш“ (I Кор. 14,16).

Давној прошлости припада време јереси „тријезичника“ или „пилатника“ који су тврдили да се реч Божја може проповедати и име Божје по црквама славити само на три „свештена“ језика: јеврејском, грчком и латинском, на којима је Пилат исписао „кривницу“ Спаситељевој на Крсту Његовом (Лк. 23,38), док су све друге језике сматрале несветим и варварским.

Познато је из историје Цркве да је та јерес дошла до изражаја баш у борби немачко-латинског клира против свете и равноапостолне браће Кирила и Методија, који су реч Божју проповедали Словенима у Моравској и Панонији, и уједно свршавали службу Божију на народу разумљивом словенском језику. Ова борба „тријезичника“ IX века, иако потпомогнута влашћу и ауторитетом римских папа, као и немачких кнежева, није могла угушити ни спречити дух евангелизације и увођења великог Словенског племена у Цркву Христову. Ученици свете Браће, после њихове блажене кончине, били су само потиснути са простора утицаја немачко-католичког клира, да би нашли себи плодно тле рада на југу Балкана око Охридског Језера, где се и ствара колевка словенске писмености и културе.

Нема сумње да је равноапостолни рад свете Браће и њихових ученика, особито Климента и Наума, означавао један процват и обнову црквеног и литургијског живота Цркве Божије у овом свету. Плодове тог рада може правилно оценити само свезнајући Бог и достојно наградити његове прегаоце. Гледано пак историософски, може се слободно рећи да су плодови рада свете Браће равни по обиму и значају плодовима рада двојице врховних апостола Петра и Павла. Јер захваљујући њиховом труду, раду и жртвама сви словенски народи су прикалемљени на питому маслину Христову — Свету Цркву, кроз векове давали, и данас дају, обилате плодове у ризнице Небескога Цара.

Но језик је живо биће. Он се развија и мења у толикој мери, да се потомци не би могли споразумети са прецима од пре неколико стотина година. Тако се десило и са словенским (старословенским) језиком свете Браће и њихових ученика. Он се мењао и развијао у

три смера, те су тако настале три рецензије старословенског језика: рускословенска, српкословенска (србуљски језик) и бугарско-словенска. Стицајем историјских прилика и неприлика на нашим просторима је, почев од 17. века, ишчезла из употребе у Цркви српкословенска рецензија старословенског језика, а њено место је заузела рускословенска рецензија, позната под именом црквенословенски језик, будући да он никада није био говорни језик нашег народа, но само богослужбени језик у цркви на широком простору: Русија — Бугарска — Србија. Тиме је тај језик стекао огроман углед и значај као видљиви знак јединства свих православних Словена и њихових помесних цркава. Уз то преводи текстова Светог Писма и богослужбених књига извршених од свете Браће, нема сумње спадају у најбоље и најтачније преводе на свету. То је малте не претрзан оригинал, не само у погледу редоследа речи и облика, него и саме интерпункције. Због тих својих квалитета и историјског значаја, ови текстови црквенословенског језика ће имати свој значај и почасно место увек у Цркви код Словена.

С друге, пак, стране, тај црквенословенски или у народу називан просто „словенски“ језик, постао је временом за широке народне масе потпуно неразумљив језик. Поготову после Вукове реформе, којом се књижевни, па затим и говорни језик још више удаљио од његових историјских корена. Том својом реформом Вук је избацио извесне облике из српског језика (партиципе), као и многе старе изворне речи, прогласивши их просто архаизмима, чиме је наш језик знатно осиромашен. Тиме је црквенословенски језик за обичне вернике постао још мистичнији и неразумљивији. Чак и сами свештеници, обављајући разне требе за потребе својих верника, нису у стању да разумеју и прате смисао молитава које читају. Такво стање ствари свештенике је често претварало у формалисте и аутомате, а вернике у пасивне и неактивне посматраче, од чега су и једни и други само духовне штете имали. То је давало повода многим пре рата, а особито после рата, да цркву и свештенство схватају као „друштво мрачњака“ које мистичношћу неразумљивог језика манипулише необразованим верницима. То је, слободно се може рећи, један од битних узрока отуђења нашег народа, а особито омладине, од цркве у послератном периоду.

Ипак, Богу хвала, у Цркви је увек било људи који су умели да осете и оцене стварне потребе појединих момената у животу Цркве и њене мисије у овом свету.

Тако је било и у нашој цркви. Поред свег уважавања и признавања заслуга које црквенословенском језику припадају кроз историју, ипак су се појавили људи у Цркви који су осећали да је духовна корист народа и спасење душа њихових важнија ствар.

Схватили су људи да Црква није музејски фосил, него живи Богочовечански организам, Тело Христа Бога, које у сваком времену, простору и народу треба да изврши своју мисију преображавања и спасења људских душа, чинећи их способнима за улазак у Царство Небеско. Нема сумње, поред невидљиве благодати Божије која се људима саопштава путем светих Тајни, најмоћније средство у рукама Цркве је језик којим се она служи у својој узвишеној мисији.

Отуда се почело још од почетка овога века помишљати на увођење говорног српског језика у богослужење, јер то захтева сам живот Цркве, бар што се нашег простора тиче. Тој тежњи и настројењу на путу је стајао велики отпор, који и данас делимично постоји. На пионире говорног језика гледало се као на новаторе који не умеју да цене вредност дела свете Браће. Говори се да је говорни језик вулгаран, несвет, да није подесан за свету Литургију (јер се на њему може псовати), да није мелодичан као црквенословенски, и тд. и тд. Такође се истиче да би увођење говорног језика у богослужење значило нарушавање јединства словенских народа које је вековима постојало захваљујући једном и јединственом богослужбеном језику, као и прекид са културним наслеђем нашег народа.

Све то тако изгледа с поља гледано, али све то не мора да буде баш тако. Нити то може да превагне онај значај који би имало разумевање богослужења од стране верника, и значај тога за њихово спасење. Поборници говорног језика у ствари чине исто оно и у истом јеванђелском духу што су и света Браћа чинила борећи се за словенски језик у богослужењу. Заштитници пак и борци за очување црквенословенског језика у богослужењу, без обзира на његово неразумеваше од стране верника, и нехотице приближују себе присталицама тријезичке јереси, иако им се побуде и разлики разликују.

Но као што се света Браћа нису обазирала на оптужбе „пилатника“ и њихове нападе, него су постојано следовали праксу, особито Методије као епископ, да се на сваком језику може служба свршавати, што су практично и чинили служећи на словенском језику, тако исто и у истом духу и поборници увођења говорног српског језика у богослужење, не обазире се на приговоре и оптужбе, него прилежно раде на превођењу богослужбених текстова на српски језик, сами служе на њему, а круг њихових присталица постепено се шири. Приговори против српског језика све су рећи и блећи, јер црквена пуноћа све више осећа потребу активног учествовања у богослужењу и његовог разумевања.

Први који је окушао срећу са превођењем богослужбених текстова на српски језик у новије време, био је наш велики и познати богослов отац Јустин Поповић, који је још као јерођакон превео са грчког оригинала Божанствену Литургију светог Јована Златоустог и исту штампао у Сремским Карловцима 1922. године. Он је знао и осећао да су православни хришћани позвани да помоћу светих Тајни и светих врлина, чији је извор и центар Света Литургија, доживљују Богочовечански домострој спасења у свима његовим богочовечанским красотама и блаженствима.

Отац Јустин није стао на овом покушају. Током свога живота и пре рата, а особито после рата, он је поред других обавеза и послова и даље радио на превођењу разних богослужбених текстова: Мали Молитвеник (штампан најпре, а затим допуњен и исправљен 1982. године у издању манастира Белија код Ваљева), Мали и Велики Требник (још неиздани), акатисте, каноне као и поједине службе (на пример, св. Арх. Михаила), итд. Пред крај свога живота, као зрели плод свог дугогодишњег рада и литургијског молитвеног живота (преко тридесет година служио је свакодневно свету Литургију

и читав круг дневног богослужења), издао је у новом преводу све три Божанствене Литургије у Београду 1978. године, као издање манастира Белија.

Вредно је напоменути да је отац Јустин целог свог живота активно користио народни говорни језик у богослужењу, са њим се тако саживео и сродио, да су његови преводи права поезија речи и појмова, који се без тешкоћа читају и певају (као рецимо, чин Опела). То није остало без утицаја. Велики број свештеника, особито околних, који су са њим били у духовној вези, почели су и сами служити на српском језику, и то не само свету Литургију, него и поједине требе (крштење, опело).

Покушају увођења српског језика у богослужење дао је свој богати и научни допринос Епископ Бачки др Иринеј Бирић са својим преводом „Празничне службе Свете Педесетнице“, штампане за време рата 1942. г. Иако је овај превод прави научни рад, остао је некако без практичног значаја у животу Цркве.

После рата на пољу превођења богослужбених текстова на српски језик нарочито плодан се показао проф. др Емилијан Чарнић, који је, захваљујући ваљда повољнијој клими, а и разумевању и помоћи извесних архијереја, успео да све своје преводне и објаве у врло лепим и укуским издањима. Тако, он је превео и објавио:

1. Божанствена Литургија св. Јована Златоустог, Диселдорф, 1976. године;
2. Апостол (за недеље и празнике), Вршац, 1981. г.;
3. Псалтир 1977, Крагујевац;
4. Паримије, Краљево, 1980. г.;
5. Требник, Крагујевац, 1983. год.;
6. Велики Канон св. Андреја Критског, Крагујевац, 1984. год.;
7. Часослов, Крагујевац, 1986. год.;
8. Сепарати појединих треба објављених пре штампања пуног Требника.

Треба рећи да преводи др-а Чарнића, одмах по објављивању, почињу да се практично користе у животу Цркве, бар у појединим епархијама.

Поред ових плодних радника на превођењу богослужбених текстова, било је и других мањих покушаја са неким конкретним текстовима. Тако је и писац ових редака превео са грчког оригинала Велики Канон Светог Андреја Критског, и исти објавио у издању Манастира Белије 1984. г.

Треба посебно нагласити и подвући да је овај рад на увођењу народног језика у богослужење благодоклоно праћен од већине архијереја СПЦ, који су својим благословима и саборским одлукама доприносили заживљавању ове праксе. Најпре је одлуком Св. Арх. Сабора дозвољено читање Символа Вере и Оченаша на српском језику на Литургијама, затим одлуком од 1967. г. и читање Апостола и Еванђеља, у коју сврху је св. Синод и издао Еванђеље на српском језику за богослужбену употребу, Земун 1977. г. у издању Епархије Браничевске. Посебно је значајно што је Св. Синод као свој превод издао пуни Службеник са Вечерњом, Јутрењем и све три Литургије, штампане

пан у Београду 1986. године, чиме је служење Свете Литургије на српском језику званично добило пуну санкцију и благослов Цркве, иако тиме није постало и обавезно за све служашће. Богомудро је остављено да српски језик сам себи крчи пут у живот Цркве. За сада је довољно да је он постао равноправан са црквенословенским језиком, на коме и даље велики број свештеника, особито старијих, служи.

Ово што се догађа у крилу Српске Цркве, са симпатијама посматрају и добронамерно оцењују као оживљавање црквеног живота у оквирима обнове литургијског језика и богослужбених обреда, поједини врхунски богослови, као Јован Мајендорф, и други, особито грчки.

Дабоме да са појавом разних превода богослужбеног текста на српском језику, проблем литургијске обнове није завршен, него тек почиње. Ти текстови се доста разликују међусобно по стилу и језику. Све то треба ускладити и довести до једнообразности и званичног текста Цркве, који би био обавезан за све, како би се избегла велика шароликост богослужења, а и разне недоумице и поделе како међу свештенством, тако и међу верницима, с обзиром на симпатије према овом или оном преводу.

Говорити, пак, овде детаљније о вредности појединих превода, захтевало би много више простора и времена него што је предвиђено за овакав један кореферат. Уосталом то не би ни смело ни требало да буде дужност ни право једног човека, него читове комисије — екипе. Јер, ма ко да о тим преводима суди износиће само своје субјективно мишљење за које не би имао ама баш никакву гаранцију да је исправно.

Ипак, увида ради, покушаћу да пред вас изнесем поједине делове богослужбених текстова по разним преводима, како би се стекао увид постојеће шароликости и стварне потребе за једним критичким преводом Цркве.

Почећемо најпре од Свете Литургије, јер ту и имамо највећи број превода. Ради прегледности поставићемо разне преводе по колумнама, и то онако како су се појављивали.

Отац Јустин: Благослови, Владико. У миру Господу се помолимо. Господе, помилуј. Помињући Пресвету...

Епископ Иринеј: Благослови, Господару. У миру се помолимо. Господи, помилуј. Сетимо се Пресвете...

Професор Чарнић: Благослови, Владико. У миру помолимо се Господу. Господе, смилуј се. Спомињући Пресвету...

Свети Синод: Благослови, Владико. У миру Господу се помолимо. Господе, помилуј. Поменувши Пресвету...

Из ових кратких навода се види велика разлика међу појединим текстовима. Док грчку реч „ΔΕΣΠΟΤΗΣ“ сви преводе сходно тексту са: „Владика“ или „Владар“, Еп. Иринеј константно је преводи искључиво само са „Господар“. Затим у првој прозби јектеније, док се сви држе редоследа у оригиналу: „Εν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθόμεν“ и то пре-

воде са: „У миру Господу се помолимо“, дотле Е. Чарнић мења редослед речи па ту прозбу преводи са: „У миру помолимо се Господу“. А тек кратки одговор на ту прозбу: „Κύριε ἐλέησον“, показује право шаренило. По О. Јустину и Синодском издању то је: „Господе, помилуј“. Код Еп. Иринеја: „Господе, помилуј“, а код Чарнића: „Господе смилуј се“. И он је себи самом доследан јер грчки глагол „ἐλεῶ“, у његовом императивном облику: „ἐλέησον“ преводи свуда са „смилуј се“.

Тако ће и почетак сугубе јектеније код свих бити: „Помилуј нас, Боже, по великој милости својој, молимо Ти се услиши и помилуј“, а код Чарнића: „Смилуј се на нас Боже, по великој милости својој, молимо ти се услиши и смилуј се“, као што ће и класично трикратно: „Господе, помилуј“, код њега бити: „Господе смилуј се, Господе смилуј се, Господе смилуј се“. И док у свих превода, као и у оригиналу, у следећим просбама почетак гласи: „Још се молимо...“ („Ἐτι δεόμεθα...“), код Чарнића стоји само: „Молимо се...“. А тек възглас по сугубој јектенији, показује право шаренило. Тако:

1) Отац Јустин: Јер си милостив и човекољубив Бог и Теби славу узносимо, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова.

2) Епископ Иринеј: Јер милостив и човекољубац Бог јеси, и теби славу шаљемо, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова.

3) Е. Чарнић: Јер си ти милостив Бог, који воли човека, и теби узносимо славу, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у све векове.

4) Св. Синод: Јер си милостив и човекољубив Бог, и Теби славу узносимо Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова.

Овде опет пада у очи да се Чарнић много разликује од осталих превода. Јер док сви остали преводе грчки придев „φιλάνθρωπος“ (Θεός) српским придевом „човекољубив“ (Бог) (Јустин и Синод), или: „Човекољубац“ (Бог) (Иринеј), дотле по Чарнићу то је преведено описно: „Бог који воли човека“. У већини случајева и у осталим својим преводима он тако преводи, премда и није увек доследан себи, као по другим питањима, јер негде и он стави „човекољубац“ или „човекољубље“ (Молитва I антиф. на Литургији, Чин Крштења — Требник, итд.). Овакво његово поступање доводи у недоумицу читаоца и истраживача. Јер и он углавном све друге сложене придеве (или атрибуте) који се односе на Бога, као „Παντοκράτωρ“, преводи одговарајућим придевима „Сведржитељ“, као усталом и други преводиоци, а овај придев „φιλάνθρωπος“ толико леп, дубок и мисаон преводи описно „онај који воли човека“, чиме не само да одступа од оригинала, од осталих превода и од свог принципа да што буквалније преводи, него губи лепоту и дубину појма, а отежава и читање молитава.

Далеко би нас одвела и ова, макар летимична, анализа превода текста Литургије, а о потпуној и да не говоримо. Но и ово мало је довољно да се увиди да разлике, и то не мале, постоје;

да се и од оригинала, и од црквенословенског и од осталих превода највише разликује превод проф. Чарнића. Такође, пада у очи да је Синодални текст превода, углавном усвојен са мањим изменама текст оца Јустина, што може да буде као својеврсна гаранција тачности и квалитета и осталих превода оца Јустина.

Дозволите ми да вашу пажњу још мало задржим кратким прегледом неких текстова и из осталих превода. Најпре ћемо погледати свету Тајну Крштења по грчком оригиналу, црквенословенском, Чарнићу и о. Јустину.

У I молитви: Стављам руку своју:

Грчки: „Ἐπί τόν δούλον σου...“

Ц. Слов.: „На раба' твогoг'...“

Чарнић: „На раба твога...“

О. Јустин: „На слугу твога...“

Почевши од ове прве молитве на Крштењу, Чарнић кроз цео Требник остаје доследан себи и грчку реч „δούλος“ задржава у њеном црквенословенском облику „раба“, само транскрибовану са „раб“, дакле не преводи је, иако се она на српски преводи са „роб“ или „слуга“. Пошто је пак реч „роб“ у нашем говорном језику добила специфично значење које је имала у робовласничком поретку, и у данашњем животу народа и међуљудских односа, нема одговарајућег објекта (сем у случају рата, и то као сложеница „заробљеник“), то остаје да је најприродније грчку реч „δούλος“ (ц. слов. „раба“), превести на српски језик са „слуга“, јер то значење и има та реч у оригиналу (а никако „роб“ у смислу робовласничком, јер је хришћанство ropство укинуло), као што је и преводи о. Јустин, Еп. Иринеј, и Св. Синод у своме издању Службеника. Пада још у очи да у свом преводу Литургије Чарнић одступа од свога принципа, па реч „δούλος“ преводи са „служитељ“ (В. молитва за време Херувимске песме, стр. 53, као и друга места), чиме се опет удаљује како од оригинала, тако и од осталих поменутих превода. При том то чини не само кад се дотична реч односи на свештеника (што би донекле могло да се разуме, јер се он и назива „свештенослужитељ“), него и на верника — мирјанина (Молитва: „Боже дүхова...“, стр. 47).

Четврта, пак, молитва на оглашењу почиње овако:

1. Грчки: „Ὁ Ὁν Δέσποτα Κύριε, ... αὐτός καὶ τὸ πλάσμα σου τοῦτο...“

2. Ц. Сл.: Сиј, Владико Господи... сам и создание твое сие... .

3. О. Јустин: „Ти који јеси, Владару Госпoде... Ти сам и ово створење Твоје...“

4. Чарнић: „Госпoде који владаш... Ти... и ово што си сам саздао...“

Оволико одступање проф. Чарнића од оригинала и цркв. слов. превода, не знам заиста чиме би се могло објаснити. Јер опште је познато и признато да име Божје, којим је Бог сам себе назвао на Хориву „Ὁ Ὁν“ (цркв. слов. „СЪИИ“), свүда и од свих се преводи на српски описно са: „Онај који јесте“, будући да у говорном језику

немамо партиципа (и то, уосталом, захваљујући Вуку). Чарнић просто то „’О ’Ων“ није ни превео, него је створио конструкцију: „Господе који владаш...“

Што се тиче осталих превода проф. Чарнића (Паримеја, Псалтира, Апостола) то сматрамо да спада у домен превода текста Св. Писма, о чему смо реферат већ слушали, те се на тим текстовима не би посебно задржавао.

Остаје нам још да погледамо укратко превод Часослова и Великог Канона Св. Андрије Критског.

Што се тиче превода Часослова, ту бисмо могли да погледамо извесне делове појединих молитава које налазимо преведене и код о. Јустина у његовом недавно издатом Молитвенику од 1982. године.

Тако на Јутарњим молитвама (Воставше од сна...), први трожични тропар овако је преведен:

Чарнић — *Часослов*: Уставши од сна обраћамо се теби, Благи, и анђеоску песму певамо ти, Силни: „Свет, свет, Свет си, Боже, посредством Богородице смилуј се на нас.

О. Јустин — *Молитвеник*: Уставши од сна, падамо пред Тобом, Благи, и узносимо Ти анђелску песму, Моћни: Свет си, Свет, Свет, Боже, помилуј нас Богородицом.

Грчку реч „Προστίττομεν Σοι...“, која очигледно значи падање (ничице) пред неким, Чарнић преводи са: „Обраћамо се теби“. Заиста не видимо разлог за овакво мењање смисла молитве.

Даље, пред 50-тим псалмом уводна формула гласи:

Чарнић:

Приђите да се поклонимо и паднемо ничице цару, Богу нашему.
Приђите да се поклонимо и паднемо ничице Христу, цару нашему и Богу.

Приђите да се поклонимо и паднемо ничице Њему, Христу, цару и Богу нашему.

Јустин:

Ходите поклонимо се и припаднимо цару нашем Богу.

Ходите поклонимо се и припаднимо Христу, цару нашем Богу.

Ходите поклонимо се и припаднимо Самоме Христу, цару и Богу нашем.

И овде описно превођење речи „Προστίττομεν“ није сретно уклопљено. Јер „падати ничице“ може се пред неким, али не и „некоме“, док се може и поклонити и припасти „некоме“, у овом случају „Христу, цару и Богу нашем“.

Затим, свима добро позната молитва Св. Јефрема Сирина, у ова два превода гласи:

Чарнић:

Господе и Господару мога живота, немој ми дати духа лењости, љубопитства, властољубља и празног разговора.

Даруј ми, своме служитељу, дух чедности, смерности, стрпљења и љубави.

Да, Господе Царе, дај ми да видим своје грешке, а не да осуђујем свога брата, јер си благословен у све векове. Амин.

Јустин:

Господе и Владару живота мога, дух лењости, мрзовоље, властољубља и празнословља не дај ми.

Дух здравоумља, смиреноумља, трпљења и љубави даруј ми слуги своме.

О, Господе Царе, дај ми да будем свестан грехова својих и да не осуђујем брата свога, јер си благословен кроза све векове. Амин.

Овде Чарнић употребљава трећи израз за грчку реч „Δεσπότης“ — „Господар“, као што је константно преводио Еп. Иринеј у својој Педесетници. Ред речи код ових молитава такође прилично одступа од самог оригинала. Код оца Јустина, пак, у трећој молитви одступа се од буквалног превода грчког глагола „Ὠράω -ω“ — (видети, гледати), у контексту: „δύρησαι μοι τοῦ ὄραν τὰ ἐκὰ πτεσμάτων“, па га је превео слободније: „Дај ми да будем свестан грехова својих“, уместо буквално: „дај ми да видим (или: гледам) грехове своје“ итд. Ово одступање је учињено свесно и намерно ради смисла и дубине молитве. Јер на српском језику „гледати грехе своје“ још увек не значи ништа, али „бити свестан грехова својих“, одмах подразумева и покајничко расположење (што и јесте смисао молитве), када човек нема ни воље ни времена да „осуђује брата свога“.

Још нам остаје да упоредимо само пар тропара из два, скоро истовремено, објављена превода Великог Канона Св. Андреја Критског, али без икакве анализе, остављајући слушаоцима право да то сами учине.

Спонтано сам се задржао на песми 8-ој овог канона, чији поједини тропари овако гласе:

Тропар други:

Чарнић: Возач Илија се колима врлина попео на небеса, некада се возио изнад свега земаљског; душо моја, промисли како се он уздигао.

Артемије: Колесничар Илија, колесницом врлина ношаше се изнад свега земаљског, кад узиће као на небо. Зато, душо моја, размишљај о његовом усхођењу.

Тропар трећи:

Чарнић: Јелисеј је раније Илијиним плаштом учинио да је Јорданов ток стао лево и десно, а ти, душо моја, ниси уживала ту благодат због неуздржљивости.

Артемије: Јорданска вода, ударена од Јелисеја плаштом Илијиним, заустави се. Ти пак, о душо моја, ниси окусила ове благодати због неуздржавања.

Марију:

Чарнић: Мајка Светлости, која не залази, тебе је просветила и ослободила помрачења страсти. Стога ушавши у духовну благодат просвети Марију, оне који те верно хвале.

Артемије: Мати незалазне светлости, просветивши тебе, разреши те од помрачења страсти. Зато ушавши у благодат Духа Светога, просвети Марију, оне који те верно величају.

Тројичан:

Чарнић: Оче који немаш почетка, Сине који заједно (са Оцем) немаш почетка, Утешитељу благи, Душе праведни. Родитељу Божије Речи, Речи безпочетнога Оца, Душе који живиш и Ствараш, Тројице Јединице, смилуј се на мене.

Артемије: Беспочетни Оче, Сабеспочетни Сине, Утешитељу благи, Душе прави; Родитељу Речи Божије, Речи Оца беспочетнога, Душе животорни и стваралачки, Тројице Јединице, помилуј ме.

Иако обећах, не могу се уздржати а да не прокоментаришем макар овај задњи тропар. И овде пада у очи да у једном и истом тропару (Тројичном) код Чарнића се огледа недоследност. Исти грчки придев „*ἀναρχος*“, који се у тропару понавља два пута у вези са „Оцем“ он га различито преводи. Једном описно: „Оче који немаш почетка“, а други пут придевом: „Речи безпочетнога Оца“.

Из овог кратког прегледа и летимичне анализе до сада преведених и објављених важнијих богослужбених текстова код нас, могло би се закључити следеће. Време је сазрело, пуноћа Цркве то осећа као насущну потребу, да, следејући апостолском предању свете равноапостолне браће Кирила и Методија, народни језик уђе у Цркву и постане њен богослужбени језик. Јасно је такође да има доста прегалаца који самопрегорно раде на том послу, али недовољно и неорганизовано. Отуда оволика разноликост у преводима. Неопходно би било, крајње је време, да Црква озбиљно и својски приступи томе проблему. Да се оформе комисије које би радиле на превођењу богослужбених текстова (с в и х) под надзором Св. Синода, како би издања истих била званична, Црквом одобрена и у употреби општеобавезна.

А сад само још нешто. Ни најбољи преводи богослужбених текстова неће много вредети, ако се истовремено са увођењем народног језика у богослужење, не буде озбиљно радило и на верском просвећењу нашег народа, који, убеђен сам, од свих народа на свету, најмање познаје своју веру. Отуда, служио нашем народу свету Службу на кинеском, грчком, црквенословенском или српском, малте не све једно је. Он ништа не разуме. Боље рећи, он разуме речи које се изговарају на његовом језику, али не појима њихов смисао, јер је верски необразован.

Шта има простије и разговетније од позива Ђакона: „Главе своје приклонимо Господу“, па наш народ ни то не разуме. Епископ рашкопризренски Павле, увек после тих речи Ђаконових мора народу да се обрати са: „Сагните главе“, а после прочитане молитве главопреклоњења: „усправите се“. Питање пак верског просвећења нашег народа не предлажем да буде тема неког следећег симпозиона, него ЗВОНО НА УЗБУНУ, на пробуђење пастирске савести и на самопожртвован рад свих на том послу.